

Mauthausen i a Gusen, principalment, però també a Dachau, Neuengamme, Schabdelah, Wöbbelin, Buchenwald, Ravensbrück, Obertraubling, Bergen-Belsen, Hartheim, Landsberg i Steyer, entre d'altres.

Es tracta d'una llista elaborada per Amical Mauthausen, però que l'historiador local d'Alcanar Joan B. Beltran Reverter ha anat completant amb aquells que havien fet vida a l'Ebre però no hi havien nascut. A tots ells els està posant cara i està treballant per recordar la seua història personal. Va començar pels deportats canareus, però a poc a poc va anar recollint altres biografies per "traure a la llum la història dels veïns que van lluitar per la llibertat i la democràcia". "Queda molta feina a fer, hi ha molt treball de recerca per ampliar i millorar tota la informació de què es disposa, els records encara estan molt presents en aquelles famílies que van tindre deportats", deia Beltran dilluns al vespre en l'acte d'homenatge que Esquerra Republicana va organitzar a la biblioteca d'Amposta. És per això que la llista de deportats continua creixent. De fet, l'any 2010 hi havia 191 ebrencs identificats; ara ja en són 202.

L'expresidenta d'Amical Mauthausen, Rosa Toran, que dimarts, dia 5 de maig, va visitar Amposta, també reivindicava la necessitat de continuar estudiant. "Encara queda per estudiar

la gent que, des de França, va ser enviada a treballar a fàbriques d'Alemanya i des d'allí va ser deportada a camps d'extermini i aquests no estan comptabilitzats als combois que surten de França, per això anem descobrint nous noms", detalla Toran, "tampoc els que van morir durant els transports". Toran també defensa la necessitat d'aprofundir en les històries de vida i trajectòries d'aquests deportats. "És un treball que costa més", explica.

D'EXILIATS A DEPORTATS 450.000 refugiats catalans i espanyols van fugir de la Guerra Civil espanyola cap a França. "La vida no els va ser justa", recorda Beltran, "van haver de viure una guerra, fugir del seu país i, en arribar a França, la rebuda del govern no va ser grata; a més a més, allí van trobar un altre conflicte bèl·lic". Molts van tornar al país sabent que haurien d'enfrontar-se al règim franquista. Altres van sumar-se als aliats per lluitar contra les potències de l'Eix. D'aquests, "8.964 van ser deportats als camps de concentració nazi", detalla Beltran. El 6 d'agost del 1940 van arribar els primers exiliats a Mauthausen i el 24 d'agost, des d'Angulema, va sortir el comboi dels 927, on viatjaven Joan B. Nos Fíla i son pare. ■

EL PAPER DE LES DONES

Neus Català: "Les dones deportades són les oblidades dels oblidades"

■ "Les dones deportades són les oblidades dels oblidades". És una frase de Neus Català, l'única deportada catalana als camps d'extermini nazi (Ravensbrück) que encara viu. Enguany compleix 100 anys i per fer-li un reconeixement, la Generalitat ha declarat el 2015 l'Any de Neus Català. La seua figura ha centrat una activitat que han dut a terme els alumnes de 4t d'ESO de l'Institut Ramon Berenguer IV d'Amposta, que va culminar amb una visita de 13 alumnes a Neus Català i una conferència, dimarts, dia 5 de maig, de Rosa Toran, expresidenta d'Amical Mauthausen. També hi van participar alumnes de 1r de Batxillerat, on a l'assignatura de filosofia s'ha tractat sobre la veu de les dones i la seua visibilitat (amb les professores Olga Reverter i Núria Rodríguez). "Els objectius que hem volgut aconseguir amb totes aquestes activitats han sigut dos: la reflexió, d'un cantó, sobre les injustícies que continuen patint les dones pel fet de ser-ho i, de l'altre, recuperar veus pròpies de les dones, sovint massa oblidades (almenys al nostre país)", assenyala Lluís Montull, professor de filosofia de l'institut ampostí i coordinador d'aquestes activitats, que s'han treballat conjuntament amb el departament de català i la professora Carme Maigí. "Van llegir també el llibre sobre Neus Català de Carme Martí, *Un cel de plom*, un text a través del qual els alumnes van connectar molt", afegeix Montull.

Fins a 150 dones catalanes (no se'n té constància de cap de les Terres de l'Ebre) van ser deportades a Ravensbrück, malgrat que podrien ser-ne més perquè tota la documentació d'aquest camp d'extermini va ser destruïda. "Totes hi arriben l'any 44 i totes perquè han estat

Els alumnes de l'Institut Ramon Berenguer IV d'Amposta, en la visita a Neus Català.

molt implicades amb la resistència francesa; per això hi arriben en condició de presoneres polítiques i no d'apàtrides", explica Toran. "El paper de resistents, ja l'havien assumit abans", conclou.

Les activitats que ha organitzat l'institut ampostí aporten un granet d'arena al necessari treball de difusió de la memòria històrica i d'aquells fets que van viure veïns dels municipis del territori; un treball que també s'ha de fer des de l'ensenyament. Montull ja va impulsar l'any passat (amb la col·laboració de la professora d'història Àngela Pitarch) aquesta activitat al voltant dels deportats del nazisme i confia en continuar fent-ho. "Ens permet treballar i reflexionar sobre conceptes molt importants en l'actualitat com la solidaritat, l'esperança...", clou Montull.

Lluís Montull

Professor de filosofia de l'Institut Ramon Berenguer IV d'Amposta

Mauthausen, la Neus Català i les galetes de Camprodon

Dimarts, dia 5 de maig, es van complir 70 anys de l'alliberament del camp d'extermini de Mauthausen, el camp on més deportats republicans van ser empresonats dels quasi nou mil que van veure's atrapat en la indústria de la mort creada pel nacionalsocialisme. D'ells, 202 provenien de les Terres de l'Ebre i només en van sobreviure 61. Són xifres horripilants que resumeixen només part de la història vital d'uns homes i dones que van lluitar durant la Guerra Civil per un món nou, van ser internats en camps de refugiats a França mentre fugien del feixisme, molts van lluitar amb la resistència francesa i, després de totes les penúries i maldats que van patir en aquells camps de la mort, només els va quedar, als supervivents, la condició d'apàtrida i l'inici de la llarga lluita per la recuperació de la democràcia al nostre país.

La qüestió és com fer-los justícia i com fer-ho, específicament, als centres educatius. Evidentment, això només és possible si recordem amb detall l'horror contra el qual van resistir i no oblidem que aquest horror el van causar altres éssers humans. Només si en som conscients podem complir l'exigència que va impulsar els relats de supervivents com Joaquim Amat-Piniella, Neus Català o les fotografies de Francesc Boix i el tortós Antoni Garcia Alonso, els quals, igual que altres víctimes com Primo Levi o Imre Kertész, es van imposar el deure de recordar en nom dels qui no van sobreviure. I per ser fidels a aquesta

voluntat, per ser-ne justos, cal que es llegisquen i s'estudien els seus escrits a les escoles i instituts, així com les cròniques que els historiadors han publicat –i continuen publicant– sobre com es vivia i moria en aquells inferns on només l'esperança de recordar feia capaç de resistir homes i dones; una esperança que no pot ser debades i que té a veure, en definitiva, amb aquell objectiu que, com proclamava el filòsof Theodor Adorno, hauria de ser el primer de l'educació: que no es torne a repetir cap Auschwitz. Però, és suficient el record? O millor dit, qualsevol record pot fer-los veritablement justícia? No. Al meu entendre, les meres commemoracions no poden fer justícia al seu patiment i a la seua lluita. Perquè no ens oblidem que, especialment en aquest cas, no es tracta només de recordar unes víctimes; també cal rememorar la seua vida de lluita i resistència. I per fer justícia a aquesta lluita cal que el record no siga consolador, que no ens faça veure com de lluny estan del nostre món les injustícies que ells van patir. Cal que el record supose un qüestionament del present, que el record, com deia un altre pensador, Walter Benjamin, víctima ell mateix del nazisme, ens pose en perill. I això significa preguntar-nos per tots aquells mecanismes psicològics, socials i polítics que en el passat van desembocar en la barbàrie i el sadisme organitzat i que encara estan vigents. És a dir, vol dir plantejar-nos fins a quin punt aquella lluita per la llibertat que van emprendre abans de

la seua deportació mereix ser continuada.

Dos exemples molt clars d'aquestes lliçons polítiques del record a què em refereixo: un, programat i un altre, inesperat i no per això menys significatiu. Al nostre institut, el Ramon Berenguer IV d'Amposta, en els darrers anys hem volgut fer una lectura activa de diferents relats de supervivents de l'holocaust i de la deportació republicana. Enguany vam escollir el llibre de Carme Martí sobre la vida de Neus Català, *Un cel de plom*, vinculant-lo a una sèrie d'activitats per reflexionar sobre la veu oblida de les dones i totes les injustícies que pateixen pel fet de ser-ho encara avui. Perquè pensem que la Neus Català representa un model de dona lliure i activa, allunyat del retrògrad que ens presenten els mitjans de comunicació encara com a mer ornament. Val a dir que tant les com els nostres alumnes hi han participat activament reflexionant sobre les situacions en què es produeixen aquestes injustícies i oblits. Però l'altra lliçó sobre els nostres valors i la nostra manera de viure ens la va impartir la mateixa Neus dimarts, dia 24 de març, quan la vam anar a veure als Guaiats tretze alumnes de quart d'ESO, en representació de tots els altres, i dos professors: Carme Maigí i jo mateix. Va ser una experiència inoblidable per a ells i nosaltres. Neus Català enguany farà cent anys i estava cansada per tots els reconeixements que darrerament havia rebut, entre ells la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya o la decla-

ració del 2015 com a Any Neus Català. Aquell dia li costava recordar i parlar, i gairebé no hi sentia. Però els alumnes van copsar de seguida que rere aquella fragilitat persistia la dignitat i generositat de la vella lluitadora contra el feixisme. L'anècdota significativa va ser que entre els regals que li van portar hi havia una capsa de galetes de Camprodon. Doncs bé, va ser veure-la i de seguida es va fixar en el pont de Camprodon que hi apareix dibuixat, recordant quan el 39 el va creuar per marxar a l'exili cap a França. Però el que recordava no era només el dolor immens de sortir del teu país per força i no per gust. El record que no deixava d'explicar-nos era l'angúnia que va passar pels xiquets que tenia aleshores al seu càrrec. La por que, en el caos de la fugida, no es perdés cap dels 182 nens orfes, fills de republicans, dels qui, des de finals de la Guerra, era responsable. Després de 100 anys de lluita, de rotes terribles i algunes victòries, el record més persistent era la preocupació per ells, és a dir, pels altres. Una lliçó que a nosaltres, com a docents, ens és tan difícil de transmetre i que els alumnes van entendre de seguida després d'haver llegit el seu llibre i veure-la en persona. Una lliçó que és l'única que veritablement pot impedir la repetició d'horroros com els de Mauthausen o Auschwitz o els que encara avui es produeixen perquè té a veure amb l'experiència crítica sobre què cal canviar per escometre de nou la construcció d'un món millor.